

LAUDATIO DEL PROF. FEBO V. GHIKOPOULOS

Ex Preside della Facoltà di Lettere e Filosofia – Professore ordinario di Storia della Letteratura italiana – Università “Aristotele” di Salonicco

Κύριε Πρύτανη, κύριε Πρόεδρε του Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, αγαπητέ συνάδελφε Πιέρο Φλοριάνι και κυρία Όλγα, αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι, αγαπητοί φοιτητές και φοιτήτριες, κυρίες και κύριοι, είναι μεγάλη μου τιμή και χαρά να απευθύνω αυτόν τον σύντομο έπαινο στον εξαίρετο επιστήμονα, άξιο δάσκαλο, πολυγραφότατο συγγραφέα, ικανότατο δημοτικό άρχοντα και αγαπητό συνάδελφο και φίλο Πιέρο Φλοριάνι.

Μια «κριτική προσωπογραφία» ενός μελετητή δεν είναι μια βιογραφία. Ο «προσωπογράφος», ακόμη κι όταν είναι δεμένος με το «πορτρέτο» του με μια ζεστή φιλία που διαρκεί πάνω από τριάντα χρόνια, πρέπει να μετριάσει τον πειρασμό να αφεθεί σε πολύ προσωπικές αναμνήσεις, ν' αφήσει ελεύθερο το πεδίο στο συναίσθημα. Πρέπει να επιβάλει στον εαυτό του μια κάποια απόσταση, που, φυσικά, δεν σημαίνει ψυχρότητα και έλλειψη συμμετοχής. Ωστόσο, όταν μιλώ για τον Πιέρο Φλοριάνι δεν είναι δυνατόν να μην αναφερθώ σε μερικές προσωπικές στιγμές, γιατί είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη δική του πορεία αλλά και τη δική μου.

Γνώρισα τον Πιέρο Φλοριάνι στις αρχές της δεκαετίας του '70 στο Πανεπιστήμιο της Πίζας, εκείνος βοηθός τότε στην έδρα της Ιστορίας της Ιταλικής Λογοτεχνίας κι εγώ στα τελευταία χρόνια των σπουδών μου. Η αμοιβαία συμπάθεια εξελίχθηκε γρήγορα σε φιλία και συντροφικότητα που δεν έμεινε μόνο στο καθαρά ακαδημαϊκό επίπεδο αλλά και σε πιο προσωπικά θέματα. Θυμάμαι τα απογεύματα της Κυριακής που περνούσα από το σπίτι του για έναν καφέ που συνοδευόταν από συζητήσεις, μαζί με την αγαπητή σύντροφό του Όλγα, πάνω στη λογοτεχνία, την πολιτική, τα κοινωνικά θέματα και τα προσωπικά μας προβλήματα και πολλές φορές κατέληγε να ακούμε και να σχολιάζουμε τα αποτελέσματα των ποδοσφαιρικών αγώνων του Ιταλικού πρωταθλήματος, ελπίζοντας, μάταια, στην καλή πορεία της ομάδας της Πίζας.

Από τότε λοιπόν είχα την ευκαιρία να διαμορφώσω μια συγκεκριμένη άποψη για τον Πιέρο Φλοριάνι:

A. Επιστήμονας: προικισμένο μυαλό, με βαθιά γνώση της Ιταλικής λογοτεχνίας, κυρίως της αναγεννησιακής περιόδου, αλλά και με πλατιά γενική παιδεία και καλλιέργεια. Μετά από μια διαπρεπή πορεία ως φοιτητής στο Πανεπιστήμιο της Πίζας στη Scuola Normale Superiore, άρχισε την ακαδημαϊκή του καριέρα και από το 1990 είναι τακτικός καθηγητής, διδάσκοντας επίσης στο Πανεπιστήμιο La Sapienza της Ρώμης από το 1991 ως το 1994, επιστρέφοντας στην Πίζα, όπου ζει και εργάζεται.

B. Δάσκαλος: χαρισματικός πανεπιστημιακός δάσκαλος, ανήσυχος νους, με πλατιά, πρωτότυπη σκέψη, ευρηματικός, πνευματώδης, ανθρώπινος, σε κάνει να ερωτεύεσαι τη λογοτεχνία στο μάθημά του. Ενθουσιάζεται όταν δει τη «λάμψη στα μάτια» του φοιτητή που θέλει να μάθει, και ενθαρρύνει τον «αυθάδη» φοιτητή που δεν δέχεται έτοιμη γνώση αλλά απαιτεί πραγματικά να καταλάβει ό,τι διδάσκεται. Το γραφείο του παραμένει ανοιχτό στον ανήσυχο φοιτητή που θέλει να κουβεντιάσει για λογοτεχνία ή να μοιραστεί τους βαθύτερους

προβληματισμούς του για τη ζωή, την κοινωνία, την επιστήμη, αλλά και σε κάθε νέο που ενδιαφέρεται για ειλικρινή, ουσιαστική επικοινωνία.

Γ. Συγγραφέας: 46 δοκίμια και μονογραφίες, 2 σχολικά εγχειρίδια, βιβλιοκρισίες, άρθρα σε λογοτεχνικά και φιλολογικά περιοδικά (ο Φλοριάνι διευθύνει μαζί με άλλους καθηγητές του Πανεπιστημίου της Πίζας το φιλολογικό περιοδικό Nuova Rivista di Letteratura Italiana), συμμετοχές με ανακοινώσεις σε δεκάδες επιστημονικά συνέδρια στην Ιταλία και το εξωτερικό. Εδώ θα πρέπει να θυμίσω τις άλλες δύο φορές που ήρθε στο Πανεπιστήμιό μας, το 1982 για μια σειρά διαλέξεων-μαθημάτων στο Τμήμα μας και το 2000 για το «2ο Συνέδριο Ιταλικών Σπουδών» που οργάνωσε το Τμήμα μαζί με το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης.

Δ. Πολιτικός: Όσοι γνωρίζουν από κοντά τον Πιέρο Φλοριάνι δεν αργούν να αντιληφθούν το βαθύ του αίσθημα ευθύνης και τον καημό του για κοινωνική αλληλεγγύη και δικαιοσύνη. Όλα αυτά πηγάζουν από βαθιά αγάπη για τον άνθρωπο αλλά και από την πεποίθηση ότι η ατομική ευτυχία και προκοπή του ατόμου συνδέονται αμφίδρομα με την ευνομία και την πρόοδο του κοινωνικού συνόλου. Ο Φλοριάνι διετέλεσε Δήμαρχος της Πίζας από το 1994 ως το 1998, και κατά τη διάρκεια της θητείας του συμπεριέλαβε στα σημαντικά έργα του για την πόλη, όλη την παραπάνω φιλοσοφία του και αντίληψη για τη ζωή. Ακόμη και σήμερα, μετά από τόσα χρόνια, οι κάτοικοι της Πίζας αναπολούν με αγάπη και εκτίμηση τα χρόνια της δημαρχίας του.

Ο Πιέρο Φλοριάνι αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος και τις σημαντικότερες μελέτες του στην ερμηνεία της Λογοτεχνίας της Ιταλικής Αναγέννησης, αναπτύσσοντας έναν τρόπο επεξεργασίας που ξεκινά από τον λεγόμενο *χυδαίο ανθρωπισμό* (που αποτελείται από την εντυπωσιακή ανάπτυξη της μεγάλης Ιταλικής λογοτεχνίας του 15ου και 16ου αιώνα) και που, έχοντας ως μοντέλο και έμπνευση τις αρχαίες ελληνικές και λατινικές φόρμες, έγινε ταχύτατα μια πηγή αριστουργημάτων και ένας οδηγός για την ευρωπαϊκή κουλτούρα των επόμενων αιώνων.

Οι μελέτες του Φλοριάνι για τον θεωρητικό του πνευματικού έρωτα και δάσκαλο της ποιητικής γλώσσας του Πετράρχη, διεθνούς εμβέλειας, Πιέτρο Μπέμπο και για τον δημιουργό του «Αυλικού» του Καστιλιόνε, πρότυπο ευγενούς, συνεργάτη του Πρίγκιπα, δηλαδή αριστοκράτη, θεμελιώδης μορφή του Ευρωπαϊκού πολιτισμού ως τη Γαλλική Επανάσταση, υπήρξαν σημαντικές στο να διαγράψουν την εικόνα μιας μεγάλης πολιτισμικής εποχής.

Στην ίδια περίοδο επικεντρώνονται οι μελέτες του Φλοριάνι γύρω από το ιταλικό γλωσσικό ζήτημα, όπου κυριαρχούν τα διλήμματα: λατινικά ή ιταλικά, γραπτή γλώσσα ή σύγχρονη χρήση, αυστηροί γλωσσικοί κανόνες ή ανανέωση, πάνω στα οποία βασίζεται η κριτική και θεωρητική δραστηριότητα τις πρώτες δεκαετίες του 16ου αιώνα.

Αλλά τα στοιχεία που οδήγησαν τον Φλοριάνι να εμβαθύνει στις παραμέτρους της κλασικής ιταλικής λογοτεχνίας, από τον Μακιαβέλλι και τον Γκουιτσιαρντίνι στον Αριόστο και τον Τάσσο, υπήρξαν κυρίως οι μελέτες πάνω σε μορφές και είδη του ελληνικού και του ρωμαϊκού μοντέλου και ειδικά στον διάλογο ως λογοτεχνική φόρμα της διαλεκτικής σχέσης, και στη σάτιρα ως τόπο καταγγελίας των έκρυθμων κοινωνικών φαινομένων: αυτοί οι κλασικοί έδωσαν τροφή στις μεγάλες ευρωπαϊκές λογοτεχνίες από τον 16ο αιώνα και μετά. Στις μελέτες του αυτές δεν υπάρχει τίποτε το θριαμβικό ή εγκωμιαστικό γιατί, όπως θυμίζει ο Φλοριάνι, το απόγειο του ιταλικού πολιτισμού υπήρξε επίσης η περίοδος κατά την οποία η χώρα έχασε την ανεξαρτησία της, και άρχισε να καταναλώνεται ο συσσωρευμένος πλούτος των προηγούμενων αιώνων. Ωστόσο, ακόμη και τον 19ο αιώνα, κατά τη δημιουργική εποχή του ρομαντικού πολιτισμού, στους μεγάλους συγγραφείς όπως ο Μαντζόνι, στον οποίο ο Φλοριάνι αφιέρωσε πρόσφατα ένα σημαντικό λήμμα στο «Βιογραφικό Λεξικό των Ιταλών» και ο Λεοπάρντι, η κληρονομιά της Αναγέννησης παράγει μεγάλα ποιητικά αποτελέσματα.

Πολλά είναι επίσης τα δοκίμια που αφιέρωσε ο Φλοριάνι σε ιταλούς συγγραφείς άλλων περιόδων, από τον Δάντη ως τον Μπορτζέζε, τον Λαντόλφι και άλλους.

Θέλω να τελειώσω αυτά τα λίγα λόγια, κάνοντας πάλι μια αναδρομή στο παρελθόν και ν' αφιερώσω στον αγαπητό Πιέρο μερικούς στίχους από το 26ο Τραγούδι της Κόλασης του Δάντη, εκείνους τους στίχους που μας είχε παρουσιάσει ο Φλοριάνι την πρώτη φορά που είχε έρθει στο

Πανεπιστήμιο μας. Λέει λοιπόν ο Οδυσσέας στους συντρόφους του κατά το ταξίδι της επιστροφής στην Ιθάκη:

«Αδέρφια μου, που από εκατό χιλιάδες
κινδύνους, κράζω, φτάσατε στη δύση,
στην τόσο πια μικρή που μένει αγρύπνια
του νου και του κορμιού, μην αρνηθείτε,
τον ήλιο ακολουθώντας, να γνωρίστε,
στα πέρατα, τη γης χωρίς ανθρώπους.
Το ευγενικό σας σπέρμα μην προδώστε:
σεις δεν πλαστήκατε σαν ζώα να ζείτε,
μα **γνώση** κι **αρετή** ν' ακολουθάτε».

Γνώση ως δάσκαλος, ***αρετή*** ως άνθρωπος. Αυτές οι δύο λέξεις, που ο Δάντης βάζει στο στόμα του Οδυσσέα στο 26ο τραγούδι της Κόλασης (εδώ στη γνωστή μετάφραση του Ν. Καζαντζάκη), πιστεύω ότι περιέχουν και αντιπροσωπεύουν τον Πιέρο Φλοριάνι. Έναν ακέραιο άνθρωπο, έναν λαμπρό δάσκαλο και επιστήμονα, έναν πιστό φίλο. Πιέρο, σ' ευχαριστούμε, με όλη μας την καρδιά, σου ευχόμαστε να είσαι πάντα γερός και δημιουργικός και να σε έχουμε και πάλι κοντά μας!